

УДК 657.01

Теоретичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств у контексті теорії сталого розвитку

Кухар М.Ф.

аспірант кафедри обліку і аудиту
Національного університету водного господарства
та природокористування

У статті розкрито теоретичні аспекти понять «сталий розвиток», «обліково-аналітична система», «обліково-аналітичне забезпечення» та «управління економічною безпекою». Досліджено взаємозв'язок обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою та сталого розвитку. Наведено основні цілі обліково-аналітичної системи. Запропоновано сталий розвиток доповнити науково-технічним складником. Охарактеризовано функції управління економічною безпекою підприємств.

Ключові слова: сталий розвиток, обліково-аналітична система, обліково-аналітичне забезпечення, управління, економічна безпека.

Кухар М.Ф. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ ТЕОРИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В статье раскрыты теоретические аспекты понятий «устойчивое развитие», «учетно-аналитическая система», «учетно-аналитическое обеспечение» и «управление экономической безопасностью». Исследована взаимосвязь учетно-аналитического обеспечения управления экономической безопасностью и устойчивого развития. Приведены основные цели учетно-аналитической системы. Предложено устойчивое развитие дополнить научно-технической составляющей. Охарактеризованы функции управления экономической безопасностью предприятий.

Ключевые слова: устойчивое развитие, учетно-аналитическая система, учетно-аналитическое обеспечение, управление, экономическая безопасность.

Kukhar M.F. THE THEORETICAL PRINCIPLES OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT THEORY

The article deals with the theoretical aspects of the concepts of "sustainable development", "accounting and analytical system", "accounting and analytical support" and "management of economic security". The interconnection of accounting and analytical support of economic security management and sustainable development are explored. The main goals of the accounting and analytical system are presented. The sustainable development is proposed to add with a scientific and technical component. The functions of management of enterprises economic security are described.

Keywords: sustainable development, accounting and analytical system, accounting and analytical support, management, economic security.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливою інформаційною базою в економічній науці у цілому та бухгалтерському обліку зокрема й економічному аналізі є забезпечення управління економічною, соціальною та екологічною безпекою підприємства. Однак, незважаючи на вагомий історичний віхи ідей сталого розвитку, невирішеними залишаються теоретичні питання розвитку підприємства, системи його управління, підсистем обліку та аналізу в забезпеченні сталого розвитку суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні та прикладні питання обліково-аналітичного забезпечення економічної

безпеки в системі управління сталим розвитком досліджуються в наукових працях зарубіжних та вітчизняних учених, серед яких: Г. Дейлі, К. Отт, В.В. Євдокимов, О.В. Олійник, І.А. Білоус, Л.В. Попова, Б.Г. Маслов та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вдосконалення теоретичних основ системи обліково-аналітичного забезпечення, адекватних вимогам ринкової економіки та потребам управління економічною безпекою підприємства на засадах положень теорії сталого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання сутності сталого розвитку

суб'єкта господарювання є однією з найперспективніших ідеологій XXI ст. Автор економічної теорії сталого розвитку Г. Дейлі вважає, що «сталий розвиток – це гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес усієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками» [1].

Відповідним українському терміну «сталий розвиток» є англійський термін *sustainable development*, який досить часто перекладають як життєздатний, самопідтримуваний розвиток. Головною метою сталого розвитку, за визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, що була створена у грудні 1992 р., є задоволення потреб сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь, задовольняти свої потреби [2]. Підтримуємо думку німецького дослідника К. Отта, який вважає, що поняття «сталий розвиток» необхідно розглядати з позицій поєднання економічного, соціального й екологічного розвитку [3]. Такої ж думки дотримуються українські науковці В.В. Євдокимов, О.В. Олійник, Д.О. Грицишен та О.О. Грищенко і пропонують під сталим розвитком на мікрорівні розуміти процес розвитку економічної системи суб'єкта господарювання, спрямований на забезпечення економічної ефективності та реалізацію засад соціально відповідальної діяльності шляхом гармонізації соціальних, екологічних та економічних інтересів [4, с. 46]. Отже, сталий розвиток є сукупністю економічних процесів, що проявляється на всіх рівнях економічної системи та в сучасний період глобальних змін є надзвичайно актуальним.

Сталий розвиток суб'єкта господарювання зумовлений здатністю керівників приймати оптимальні управлінські рішення, а для цього необхідна ефективна інформаційна база, основу якої становлять бухгалтерський облік та економічний аналіз. На нашу думку, обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку підприємства передбачає єдність систем обліку й аналізу та спеціальних методів інформаційного забезпечення економічної

безпеки всіх напрямів діяльності підприємства у цілому, зокрема, за системним підходом об'єднаних інформаційними потребами суб'єктів управління економічними, екологічними та соціально-орієнтованими процесами. Відповідно, формування обліково-аналітичної системи є об'єктивною необхідністю і потребою керівництва кожного підприємства, що зацікавлене в проведенні аналізу та оцінці виробничих ситуацій.

Найбільш удалим, на нашу думку, є визначення Л.В. Попової, Б.Г. Маслова та І.А. Маслової, які вважають, що обліково-аналітична система являє собою об'єднання облікових та аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, забезпечення безперервності цього процесу і використання його результатів під час вироблення рекомендацій для прийняття управлінських рішень [5, с. 41]. Однак, на нашу думку, це визначення не враховує особливостей функціонування системи економічної безпеки підприємства.

Основними цілями обліково-аналітичної системи, на думку Л.В. Усатової, є:

- надання інформаційної підтримки у прийнятті рішень;
- проведення аналізу та оцінки ефективності діяльності підприємства в цілому і в розрізі його підрозділів;
- контроль і планування економічної ефективності діяльності підприємства;
- вибір напрямів розвитку економічного суб'єкта [6, с. 19].

На нашу думку, до перерахованих цілей обліково-аналітичної системи варто включити забезпечення економічної безпеки підприємства.

Взаємозв'язок обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою та сталого розвитку наведено на рис. 1.

Під час формування системи обліково-аналітичного забезпечення для цілей управління сталим розвитком важливо враховувати взаємозв'язок її функціональних складників (облікового та аналітичного) зі складниками сталого розвитку (економічним, екологічним та соціальним). З огляду на сучасні тенденції модернізації, вважаємо, що сталий розвиток доцільно доповнити науково-технічним складником.

Базовою в системі обліково-аналітичного забезпечення є облікова підсистема, в яку науковці [5; 7] включають оперативний, статистичний та бухгалтерський облік, що, своєю чергою, поділяється на фінансовий

Рис. 1. Система обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства та сталого розвитку

Джерело: розроблено автором

та управлінський. Так, бухгалтерський облік є основним джерелом інформації, необхідної для аналізу для прийняття управлінських рішень під час здійснення управління сталим розвитком підприємства та його економічною безпекою.

Аналітичний складник обліково-аналітичного забезпечення за допомогою аналітичних і економіко-математичних методів досліджує наявність, структуру, динаміку економічних показників, вивчає ефективність їх використання, розглядає вплив різних факторів на фінансовий стан та фінансовий результат суб'єкта господарювання, використовуючи статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації. Складниками аналітичної підсистеми інформаційного забезпечення управління є фінансовий та управлінський аналіз.

Проведені дослідження свідчать про неспівпадіння поглядів учених щодо сутності фінансового та управлінського аналізу. Поділяємо думку І.Д. Лазаришиної, що недоцільно поєднувати фінансовий та зовнішній аналіз. Якщо управлінський аналіз фактично є вну-

трішнім за цілями і завданнями, то результати фінансового аналізу потрібні і зовнішнім, і внутрішнім користувачам [8, с. 56]. Таким чином, фінансовий аналіз забезпечує інформацією зовнішніх і внутрішніх користувачів на основі даних річної та квартальної фінансової звітності, а управлінський – внутрішніх користувачів на основі даних реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, спеціальних звітних та планових форм.

Отже, інформаційним забезпеченням управління діяльністю підприємства повинно стати належним чином побудована обліково-аналітична система, що являє собою сукупність облікової інформації та отриманих на її базі аналітичних даних, які сприяють прийняттю управлінських рішень.

Підтримуємо думку Н.А. Тичини про те, що обліково-аналітичне забезпечення являє собою єдність систем обліку та аналізу, об'єднаних інформаційними потоками для управління економічними процесами під час вибору напрямів сталого розвитку підприємства і варіантів їх фінансування [9, с. 104]. Найбільш повним, на нашу думку, є визна-

чення Л.В. Гнилицької, яка вважає, що це цілісна інформаційна система, що об'єднує методи і технології усіх видів обліку, аналізу та безпеки для прийняття управлінських рішень щодо протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам безпеці діяльності підприємства та його сталому розвитку [10, с. 44]. Отже, обліково-аналітичне забезпечення повинне надавати користувачам інформацію, що міститься в облікових регістрах та фінансовій звітності, для встановлення об'єктивної оцінки стану підприємства, визначення фактичного рівня його економічної безпеки, ступеня впливу певної загрози та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Своєю чергою, управління економічною безпекою являє собою безперервний моніторинг інформації бухгалтерії та економічної служби щодо рівня безпеки та ймовірності виникнення та розвитку внутрішніх і зовнішніх загроз та ризиків із подальшим прийняттям адекватних до ситуації рішень керівництва.

Систему обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою слід розглядати як функціонування та взаємозв'язок облікової та аналітичної інформаційних систем та системоутворюючих компонентів.

Основними компонентами моделі управління підприємством є суб'єкт та об'єкт управління. Суб'єкт управління – це керівник або група керівників, які наділені повноваженнями приймати управлінські рішення. Своєю чергою, об'єкт управління – це те, на що спрямовано вплив функцій управління. Таким чином, особливим об'єктом при цьому слід виділити обліково-аналітичну інформацію для цілей управління економічною діяльністю, екологічною діяльністю та соціальною діяльністю.

Американські вчені М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі основними функціями управ-

ління вважають планування, організацію, мотивацію та контроль [11, с. 48]. На думку С.В. Івахненкова, існують такі функції управління: планування, організація, мотивація, контроль, координація [12, с. 28]. Вважаємо, що до функцій управління економічною безпекою підприємств слід віднести такі, як: планування (включаючи стратегічне), організація (структура взаємозв'язків між складниками економічної безпеки, організаційна структура), мотивація (мотиваційне забезпечення функціонування системи економічної безпеки), координація (регулювання системи економічної безпеки, оперативне керівництво), контроль (своєчасний контроль, оцінка ефективності функціонування системи економічної безпеки та забезпечення рівня економічної безпеки).

Висновки з цього дослідження. Отже, обліково-аналітична система управління економічною безпекою підприємства – це поєднання облікової та аналітичної підсистем, що базується на обліковій і позаобліковій інформації, що дає змогу забезпечити необхідною інформацією поточне, оперативне і стратегічне управління підприємством для протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам. Органічну єдність і взаємозв'язок усіх складників підсистем обліково-аналітичної системи підприємства дають змогу, з одного боку, приймати необхідні тактичні рішення в оперативному режимі, а з іншого – розробляти і коректувати стратегії розвитку підприємства на довгострокову перспективу.

Наявність значної кількості загроз для стійкого та ефективного функціонування кожного підприємства потребує створення системи обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою суб'єкта господарювання та його сталим розвитком на мікрорівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дэйли Г., Кобб Д. Ради общего блага / Г. Дэйли, Д. Кобб ; пер. под ред. А.Ю. Ретеюма и П.И. Сафонова. – М. : Российское отделение ISEE, 1994. – 323 с.
2. Commission on Sustainable Development (CSD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html>.
3. Ott K. The Case for Strong Sustainability. – Greifswald: Steinbecker Verlag Ulrich Rose, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://webcache.googleusercontent.com/search?client=opera&q=cache:JpUgPhCII_IJ
4. Концепція управління економічною безпекою суб'єктів господарювання в контексті теорії сталого розвитку : [монографія] / В.В. Євдокимов [та ін.]. – Житомир : ЖДТУ, 2013. – 252 с.
5. Попова Л.В. Основные теоретические аспекты построения учетно-аналитической системы / Л.В. Попова, Б.Г. Маслов, И.А. Маслова // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 5. – С. 41–45.
6. Усатова Л.В. Формирование учетно-аналитической системы на предприятии / Л.В. Усатова // Управленческий учет. – 2008. – № 9. – С. 17–25.

7. Білоусова І.А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства : [монографія] / І.А. Білоусова. – К. : Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
8. Лазаришина І.Д. Методологія та організація економічного аналізу : [монографія] / І.Д. Лазаришина. – Рівне : УДУВГП, 2004. – 112 с.
9. Тычинина Н.А. Теоретическое обоснование содержания учетно-аналитического обеспечения устойчивого развития предприятия / Н.А. Тычинина // Весник ОГУ. – 2009. – № 2. – С. 102–107.
10. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства : [монографія] / Л.В. Гнилицька. – К. : КНЕУ, 2012. – 305 с.
11. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : Дело, 1992. – 702 с.
12. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : [навч. посіб.] / С.В. Івахненко ; 4-те вид., випр. – К. : Знання-Прес, 2008. – 348 с.